

interest, quod si Christianus contrahat cum fœmina infideli non baptizata, matrimonium sit irritum: Sic cum hæretica, sit quidem illicitum, non tamen irritum.

CAPVT XXI.

De Polygamia.

1. **P**OLYGAMIA idem est, quod pluralitas vxorum: Est ergo quæstio, an in Veteri Testamento licuerit vni viro habere simul plures vxores? Ratio dubitandi est, quia nec Adam, nec vllus alius ab initio mundi, vsque ad diluuium, habuit simul plures vxores, nisi solus Lamech. (Genes. 4. 19.) Qui idcirco reprehenditur à Nicolao Papa in Epist. ad Lotharium Regem, vbi illum vocat adulterum. cap. an non 24. quæst. 3. At si licuisset habere plures, cur Lamech eo nomine reprehenderetur? Cur nullus alius, ex tot millibus virorum, qui vixerunt ante diluuium, plures habuit?

2. At contra est, quia multi sancti viri post diluuium Polygamia vti sunt; quod non fecissent, si fuisset prohibita. Nam Abraham habuit duas vxores, Saram & Agar. Iacob duas, Liam & Rachel: Elcana duas, Annam & Phenennam: Dauid plures, Achinoam, Abigail, Maacha, Aggith, Abital, Eglam, Bersabee, Michol. Et sic deinceps.

3. Respondeo 1. Polygamia repugnat primæ institutioni matrimonij, quæ à Deo facta est in Paradiso. 2. Repugnat etiam aliquo modo legi naturæ.

3. Deus

3. Deus tamen concessit, vt post diluuium liceret habere plures vxores, quod ante diluuium non licebat. 4. Hæc concessio, quam alij dispensationē vocant, confirmata est per Legem Mosaicam. 5. Sed reuocata per Euangelicam, quia Christus in Euangelio reduxit matrimoniū ad primam institutionem, ita vt non amplius liceat habere plures simul vxores. Hæc singula confirmanda sunt per totidem conclusiones.

CONCLUSIO I.

Polygamia repugnat primæ institutioni Matrimonij, quæ à Deo facta est in Paradiso.

4. **S**ic docent Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Beda, Anselm. in c. 19. Mat. Ambros. in libr. de viduis circa finē, August. l. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 9. asserentes matrimonium initio institutum fuisse inter vnum & vnam, & consequenter exclusam polygamiam. Quod dupliciter probari potest. Primò ex Scriptura, quæ vtitur numero singulari. Gen. 1. 27. *Masculum & fœminam creauit eos.* Et cap. 2. 24. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suæ: Et erunt duo in carne vna.* Non dixit in plurali; Masculum & duas, vel tres fœminas creauit: Nec, adhaerebit vxoribus suis: Nec, erunt plures in diuersa carne. Secundò, ex ipsa hominis creatione. Nam si Deus voluisset Adamū habere plures vxores, sine dubio creasset illi plures fœminas, quas in vxores ducere potuisset. At vnam tantū creauit.

ii 2

vxore contentum esse. Vnde Innocentius cap. Gaudemus, de diuortiiis, accommodatè ait, vnam tantum costam in vnam fœminam, non plures in plures fœminas fuisse conuersas,

CONCLUSIO II.

Polygamia repugnat etiam aliquo modo legi nature.

5. **I**Ta Innocentius loco citato, D. Thomas qu. 65. art. 1. & alij passim Theologi, excepto Durando, & aliis pauculis. Et probatur 1. ex dictis, quia si Polygamia omnino conformis esset naturæ, Deus, qui est auctor naturæ, ab initio illam instituisset, præsertim cum eo tempore fuisset maximè necessaria ad propagandum genus humanum. At Deus non instituit tunc Polygamiam, sed Monogamiam: Ergo Polygamia non est omnino conformis legi naturali. Secundò, quia contra legem naturæ fit, quando res vni tradita, & ab eo legitime possessa, alteri traditur possidenda; sed maritus in matrimonio tradit corporis sui potestatem vxori: ergo iure naturæ non potest illam alteri tradere. Tertio, quidquid repugnat fini matrimonij à natura intento, hoc repugnat legi naturali: At pluralitas vxorum repugnat fini matrimonij à natura intento. Et quidem duplici fini. Alter est, mutuum obsequium viri & fœminæ. Alter, remedium concupiscentiæ. Vtrique repugnat pluralitas vxorum. Priori quidem, quia nihil magis repugnat mutux charitati & obsequio coniugum in domestica viuendi ratione, quam rixæ & contentiones. At si vnus

vnus vir habet plures vxores, facillimè inter eas briretur cōtentio, æmulatio, & inuidia; maximè si vna plus, alia minus à viro diligeretur: Vel si vna esset sterilis, altera fœcūda. Exempla sunt in Scripturis. Nam Sara non potuit ferre Agar. (Genesis 21. 9.) Rachel inuidebat Liæ propter fœcunditatem. (Genesis 30. 1.) Phenenna affligebat Annam. (1. Reg. 1. 6.) Posteriori verò, quia qui plures habere vxores, non posset omnibus & singulis satisfacere, quoad ipsarum libidinem & cōcupiscentiam.

6. Dixi in conclusione, *Aliquo modo*. Nō enim absolutè & simpliciter contra naturam est, habere plures vxores, sed tātum ex parte. Quod sic explicō. Finis matrimonij triplex est. Primus, procreatio seu propagatio prolis. Secundus, mutuum obsequium coniugum in domestica viuendi ratione. Tertius, remedium cōcupiscentiæ. Primus est primarius seu principalis: reliqui duo, secundarij. Igitur Polygamia non repugnat fini primario, id est, procreationi prolis; quia quo quis habet plures vxores, potest plures liberos procreare: sed repugnat finibus secundariis, vr ostensum est: Vnde sequitur, Polygamiam, ratione finis primarij, conformem esse legi naturæ; ratione secundarij, repugnantē. Et hoc probant tria argumenta pro conclusione allata. Sed secundum debet explicari hoc modo. Contra legem naturæ fit, quando res vni tradita ad certum finē, ita traditur alteri, vt ille finis impediatur: Non autem, quando res vni tradita ad certum finem, ita traditur alteri, vt ille finis non impediatur. Si ergo vir daret potestatem sui corporis vni fœminæ, vel ad mutuum obsequium, vel ad remedium concupiscentiæ, faceret contra

legem naturæ, si eandem traderet alteri fœminæ ad eundem finem, quia tunc finis ille impediretur. Si autem daret vni ad procreationem prolis, & alteri ad eundem finem; non faceret contra legem naturæ, quia per hoc finis ille non impediretur.

CONCLUSIO III.

Deus concessit post diluuium, vt liceret habere plures vxores, quod antea non licebat.

1. **I**Ta authores citati. Ratio sumitur ex ipso facto. Nam constat, vt initio dixi, quosdam sanctos viros habuisse plures vxores, quas procul dubio non accepissent, nisi fuisset illis à Deo concessum, & quamuis aliqui dubitent de Abrahamo (de quo paulo post) tamē de Iacob, Elcana, Dauide, & quibusdam aliis dubitari non potest. De Iacob constat ex illo Gen. 30. 25. *Dixit Iacob socero suo: Da mihi vxores & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam.* De Elcana 1. Reg. 1. 2. *Elcana habuit duas vxores: nomen vni, Anna: & nomen secunda, Phenenna.* De Dauide 1. Reg. 25. 42. *Surrexit Abigail, & secuta est nuncios David, & facta est illi vxor. Sed & Achinoā accepit David, & fuit vtraque vxor eius.* Et secundo Regum 1. 2. *Ascendit ergo David, & dua vxores eius, Achinoā & Abigail.*

8. Quæres 1. An hæc cōcessio Polygamia primo omnium facta sit Abrahamo? Resp. Non legimus quemquam post diluuium habuisse plures vxores, ante tempora Abrahami. De Abrahamo quæ-
stio

stio est. Plerique docent, habuisse illum duas vxores, Saram & Agar. Alij contra, Saram fuisse legitimam vxorem; Agar non vxorem, sed concubinam. Quod tripliciter probant. Primò ex illo Genes. 25. 5. *Dedit Abraham cuncta, qua possederat, Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera.* Vbi per concubinas intelliguntur Agar & Cetura. Secundò ex verbis Iudæorum Ioann. 8. 41. *Nos ex fornicatione non sumus nati, id est, Non sumus nati ex Agar concubina Abraham, sed ex Sara legitima eius vxore.* Tertio, quia aliqui Patres ita sentiunt, vt Ambrosius libro 1. de Abrahamo capite 4. & Augustinus libro 2. contra aduersarium Legis & Prophetarum capite 9. & lib. 22. contra Faustum capite 30. & lib. 16. de Ciuitate Dei capite 25. Ambo enim excusant Abrahamum, quod viuente legitima vxore quæsiuerit filium ex ancilla: asserentes eum id fecisse, non ex libidine, sed ex amore posteritatis. Quod si putassent Agar fuisse legitimam eius vxorem, non opus erat tali excusatione.

9. Hæc tamen sententia non placet. Primò, quia magnam iniuriam facit Abrahamo, quasi sciens commiserit adulteriū; quod absit à tanto Patriarcha. Secundò, quia repugnat Apostolo ad Galatas 4. 21. Vbi ait Abrahamum habuisse duos filios, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et per hoc fuisse significatum, quod DEVS habiturus esset duos populos: Vnum ex Synagoga; alterum ex Ecclesia. Ergo ex sententia Apostoli, Abraham fuit figura Dei: Duo filij Abraham, Ismaël & Isaac, fuerunt figura duorum populorū, nempe populi Iudæici, & populi Christiani: Agar, mater Ismaëlis, fuit figura Synagogæ; & Sara, mater Isaac, figura Ec-

clesia: At sicut Ecclesia est legitima, non autem adulterina mater Christianorum; ita Synagoga fuit legitima, non autem adulterina mater Iudæorum. Ergo similiter, sicut Sara fuit legitima mater Isaac; ita Agar, legitima mater Ismaëlis. Et consequenter, utraque legitima vxor Abrahamæ.

10. Ad argumenta contraria sic respondeo. Ad 1. Nomen concubinarum sæpè sumitur pro veris vxoribus, sed secundariis & ignobilioribus. Nam inter plures vnus viri vxores, solebat vna esse primaria, quæ erat domina & gubernatrix familiæ, cui reliquæ deferebāt. Sic Sara erat domina; Agar, ancilla. Utraque tamè vxor. Tamen si igitur Agar & Cetura, loco citato, vocentur concubinæ Abrahami, erant tamen vxores: Et alibi sic vocantur. Agat quidem Genesis 16. 3. Cetura vero Genesis 24. 1. Vide Pererium & Cornelium in cap. 25. Genesis, versu 5. & Bellaminum de matrimonio capite 11. **NOTA.** Abraham habuit tres vxores: vnam primariam, quæ erat Sara: duas secundarias, quæ erant Agar & Cetura. Non tamen habuit tres simul, sed tantum duas, Saram & Agar. Nam post mortem Saræ, duxit Ceturam (Genesis vigesimo quinto, versu 1.)

11. Ad 2. Iudæi non loquuntur de fornicatione carnali, sed de spirituali, id est, de idololatria. Itaque sensus illorum non est hic: Nos non sumus nati ex Agar, concubina Abrahamæ; sed hic potius: Nos non sumus idololatæ, sed cultores veri Dei. Hoc patet ex illis ipsorum verbis: *Nos ex fornicatione non sumus nati: vnum patrem habemus Deum.* Quæ posteriora verba non cohererent cum prioribus, si esset sermo de fornicatione carnali. Non enim esset bona

connexio,

connexio, si dixissent: Nos nõ sumus nati ex concubina Abrahamæ, sed vnũ patrem habemus Deum. Hæc autem est bona conexio: Nos non sumus cultores idolorum, sed vnus veri Dei. Vel, Nos non descendimus ex gentilibus idololatræ, sed ex Patriarchis vnus Dei cultoribus. Vide Augustinum & Maldonatum in illum locum, & Bellaminum de Matrimonio, cap. 11.

12. Ad 3. Ambrosius & Augustinus nõ dissentiant à nobis. Nam Ambrosius tripliciter excusat Abrahamum. Primò, quod eo tempore nondum esset prohibitum adulterium per legem scriptam. Secundò, quod amore posteritatis, non ardore libidinis, id fecerit, vxore consentiente: & tandem pœnitentiam egerit. Tertio, quod non peccauerit, sed futurum mysterium significauerit; nempe illud mysterium, quod explicat Apostolus ad Galatas quarto, versu 22. (de quo supra §. 8.) Hæc tertia excusatio est vera. Ex qua sequitur, Abrahamum ex instinctu Dei fecisse, quod fecit; vt suo facto significaret, fore aliquando, vt Deus coniungat sibi Synagogam & Ecclesiam, sicut ipse coniunxerat sibi Agar & Saram. Porro Augustinus nõ negat, Agar fuisse vxorẽ Abrahami (cũ Scriptura disertè hoc affirmet, Genesis 16. 3.) sed solum defendit Abrahamum contra Manichæos, asserens, illum, viuente adhuc Sara vxore, accepisse Agar ancillam, non ex libidine, vt putabant Manichæi, sed ex amore posteritatis. Et quidem Sara consentiente & instigante. Quod est verissimum, vt patet Genesis 16. versu 1. **NOTA.** Sara, cùm aduerteret se esse sterilem, videtur ex diuina inspiratione instigasse Abrahamum, vt acciperet

li 5 ret

ret Agar ancillam, & ex illa prolem suscitaret, ad præfigurandum mysterium, de quo dictum est. Sicut etiam Rebecca, ex diuino instinctu, instituit Iacob filium suum, vt fingeret se esse primogenitum, & hoc prætextu peteret à patre suo Isaac benedictionem. Quæ res etiam non carebat mysterio.

13. Quæres 2. Quare Deus post diluuiū concesserit Polygamiam, quæ antea non erat concessa? Respondeo. Concessit illam duplici de causa. Primò, ad propagandam prolem, qui est primarius finis matrimonij. Secundò, vt esset figura seu typus pluralitatis, seu multitudinis gentium, quæ Christo, tanquam sponso, erat coniungenda. (Augustinus libro de bono coniugali, capite decimo octauo. Diuus Thomas quæstione 65. articulo secundo ad quintum. Valentia quæstione prima de matrimonio, parte tertia.) Sed quare propter easdem causas, non concessit illam in principio mundi? Respondeo. Hoc pendet ex libera ipsius voluntate. Potest tamen dari hæc causa, quia Monogamia, quam instituit in principio mundi, poterat vtrumque præstare. Primò, quia erat sufficiens ad propagandam prolem. Secundò, quia erat typus seu figura coniunctionis Christi cum Ecclesia. **N O T A.** Christus potest conferri, vel cum Ecclesia, quæ est vna: vel cum multitudine gentium, quæ recipiuntur in Ecclesiam. Priori modo fuit representatus per Monogamiam; posteriori per Polygamiam. Nam sicut ante diluuium, vir coniunctus vni tantum vxori, erat figura coniunctionis Christi cum vna Ecclesia: ita post diluuium, vir coniunctus pluribus vxoribus, erat figura

copiun

coniunctionis Christi cum multis populis ac gentibus.

14. Sed cur Deus ad eundem planè finem, nempe ad propagandam prolem, primo ordinauit Monogamiam, deinde Polygamiam? Respondeo. Deus solet pro diuersitate temporum, ordinare diuersa media ad eundem finem. Sic ad dirigendū hominem in suis actionibus, ordinauit primo legē naturalem: deinde legem Mosaicam: postremo legem Euangelicam. Similiter, ad sustentationem hominis, concessit primò carnes animalium, sine vlla restrictione: postea restrinxit hanc concessionem ad carnes eorum tantum animalium, quæ in lege Mosaicæ habebantur munda: tandem, sublata hac restrictione, rediit ad primam concessionem. Idem dico in proposito. Ad propagationem prolis ordinauit primo Monogamiam: deinde concessit Polygamiam: demum, explosa Polygamia, reuocauit monogamiam; & simul commendauit cœlibatum ac virginitatem.

15. Dices, Polygamia est vtilior ad propagandam prolem, quam monogamia. Respondeo. Ita quidem nos putamus. Sed aliter res habet in consilio & prouidentia Dei. Quod patet ex euentu. Nam quando instituit monogamiam in paradiso, dixit Adamo & Euz: *Crescite & multiplicamini.* Quibus verbis dedit illis, & posteris eorum benedictionem & fecunditatem. Itaque monogamia coniuncta cum hac benedictione, erat sufficientissima ad humani generis propagationem. Quando autem, cessante hac benedictione, cœperunt fœminæ esse steriles, tunc concessit Polygamiam, vt hac ratione sterilitatē

com

compenfaret. Sic contigit Abrahamo. Habebat uxorem sterilem: concessa est illi alia vxor, vt prolem suscitaret. Genes. 16. versu 2. Postea, multæ alia sterilem fœminæ subsecutæ sunt, vt Rachel, vxor Iacob; Anna, vxor Elcanæ; Michol, vxor Dauid, & sic deinceps.

16. Dices 2. Polygamia, vt supra ostensum est, repugnat secundo fini matrimonij, qui est mutuum obsequium coniugum, & remedium libidinis. Cur ergo Deus illam concessit? Respondeo. Deus pro sua prouidentia obtulit sufficiens subsidium, vel ad tollendam illam repugnantiam: vel certè ad cauendum, ne obesset, sed potius prodesset. Primò, quia fœminas, quæ nubebant vni viro, hortabatur ad conseruandam concordiam. Sic per Angelum hortatus est Agar ancillam Abrahamæ, vt se submitteret & accommodaret Saræ, ad cauendas contentiones, Genes. 16. versu 9. Secundò, aliquando permittebat huiusmodi contentiones ad exercitium patientiæ, & postea magno beneficio compensabat. Sic permisit Annam affligi à Phenenna; Et postea consolatus est eam concessione insperatæ prolis, primo Regum primo, versu vigesimo, & cap. 2. versu primo. Tertio, aliquando mitigabat æstum libidinis, vt non opus esset frequēti vsu matrimonij. Sic fecit Saræ filia Raguelis. Quod ipsa fatetur, Tobia tertio, versu decimo sexto. *Tu scis Domine, inquit, quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia.* Et infra. *Virum cum timore tuo, non cum libidine mea consensu suscipere.*

IV. CON

IV. CONCLUSIO.

Hæc concessio diuina, qua licebat habere plures uxores, confirmata est per legem Mosaicam.

17. **H**Oc tripliciter probari potest. 1. Quia nusquã est reuocata per legem Mosaicam. 2. Quia viri sancti, qui vixerunt in lege Mosaicam, habuerunt plures uxores, vt Elcana, Dauid, & alij. 3. Quia lex Mosaicam videtur Polygamiam approbare, Deuteronomio vigesimo primo, versu decimo quinto. *Si habuerit homo uxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam; & fuerit filius odiosæ primogenius, volueritque substantiam inter filios suos diuidere, non poterit filium dilectæ facere primogenium, & preferre filio odiosæ; sed filium odiosæ agnoscat primogenitum.* Vbi sermo est de veris vxoribus. 1. quia in textu vocantur uxores, 2. quia filij illarum poterant esse hæredes patris, & diuidere substantiam illius; quod non licuisset, si altera fuisset vxor, & altera tantum concubina. Nam filij concubinæ non potuissent esse hæredes.

V. CONCLUSIO.

Hæc concessio reuocata est à Christo, vt iam non liceat habere plures uxores.

18. **S**ic definitum est in Concilio Tridentino, Sessione 24. Canonẽ secundo contra Lutherum & Anabaptistas. Kemnitius & alij Lutherani idem sentiunt, contra Lutherum. Et merito. Nam

Nam Christus in Euangelio reducit matrimonium ad primam institutionem, & reuocat concessionem, quæ Iudæis erant factæ. Nam duo erant illis concessa ex Indulgentia. 1. vt dato libello repudij, possent suas uxores dimittere, & alias ducere. 2. vt possent plures simul habere uxores. Vtrumque à Christo reuocatum est, Matth. 19. v. 3. Prius quidem his verbis: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, Et infra: *Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur*. Posteriori vero his: *qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos: Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ*.

19. Vbi illa particula, *Ab initio non erat sic*, manifestè significat, ea quæ Iudæis erant permessa, fuisse contra primam matrimonij institutionem. Et est hic sensus. 1. Ab initio non licebat dimittere uxores. 2. Ab initio fecit Deus masculum & feminam, id est, vni viro dedit vnam tantum uxorem. Igitur ab initio, nec fuit libellus Repudij, nec Polygamia: sed vtrumque permissum fuit Iudæis ex quadam Indulgentia. Nunc permissio illa reuocatur, & reditur ad primæuam institutionem. Sic explicat Interpretēs. Eodem sensu loquitur Apostolus Romanorum septimo, versu tertio. *Mulier, viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Quod est contra concessionem repudij*. Et prima Corinthiorum septimo, versu secundo. *Propter fornicationem*

autem

autem unusquisque suam uxorem habeat, & vnaqueque suum virum habeat. Errorsum. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Quod est contra concessionem Polygamia.*

10. Ex dictis colligo tria argumenta contra Polygamiam. Primum, Christus vult eo modo seruari matrimonium apud Christianos, quo ab initio fuit institutum in Paradiso: sed ab initio fuit institutum inter masculum & vnam feminam, non inter masculum, & plures feminas: Ergo Christus vult eo modo seruari apud Christianos. Alterum, Christus dicit eum mœchari, qui dimissa uxore, aliam duxerit: Ergo nec licet priorem dimittere, nec plures simul habere. Nam si non licet nouam accipere, priore viuente; certè pluralitas vxorum prohibita est. Tertium, sicut mulier non habet potestatem sui corporis, ita nec vir: sed mulier, ex eo præcisè, quod non habeat potestatem sui corporis, quam viro tradidit, non potest alterum virum accipere, priore adhuc viuente. Ergo similiter de viro dicendum est. Hoc argumentum fundatur in iure Euangelico, quidquid sit de iure naturali. Nam secundum legem Euangelicam, vir & mulier, in hac parte, sunt pari conditione. Sicut ergo secundum legem Euangelicam, non licet mulieri habere duos viros; ita nec viro duas uxores. Quare? Quia sicut vxor dat viro plenam potestatem sui corporis, quoad vsum matrimonij; ita vicissim vir vxori: Ergo sicut illa non potest alteri viro eandem potestatem dare,

dare, nisi per iniuriam; ita nec vir potest alteri uxori dare, nisi per iniuriam. Vide Augustinum libro primo de adulterinis coniugiis capite 8. & 9. Vbi pulchrè explicat æqualitatem viri & uxoris, de qua hîc agimus.

21. Dices, Valentinianus Imperator, qui fuit pius & Catholicus, legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas uxores habere, teste Socrate libro quarto historiarum, capite vigesimo septimo. Respondeo. Valentinianus meritò reprehenditur ab omnibus Catholicis. Et quidem duplici titulo. Primò, Quod arrogauerit sibi potestatem, quam non habuit. Non enim licebat illi abrogare legem Euangelicam à CHRISTO latam, & aliam contrariam statuere. Secundò, Quod prætextu huius legis, voluerit suam turpitudinem & libidinem occultare. Nam ipse, cum haberet legitimam uxorem, nomine Seueram, ex qua susceperat Gratianum; aliam insuper duxit, nomine Iustinam, cuius amore tenebatur. Ne igitur solus esset Polygamus, quæsiuit socios sui sceleris, permittendo omnibus Polygamiam.

22. Iuxta ea, quæ hætenus dicta sunt, tria tempora distingui possunt. Primum, ab initio mundi vsque ad Abrahamum. Secundum, ab Abrahamo vsque ad CHRISTVM. Tertium, à Christo vsque ad finem mundi. In primo fuerunt primi parentes cum suis posteris. In secundo, Iudæi cum suis progenitoribus, Abrahamo, Isaac, & Iacob. In tertio sunt Christiani. In primo viguit sola monogamia. In secundo concessa est Polygamia: In tertio reducta est monogamia, & explosa Polygamia. Quid hoc significat? Nihil aliud, quàm quod
Deus

Deus initio Mundi instituerit matrimonium in perfecto statu. Deinde, ex quadam indulgentia permiserit quædam Iudæis, quæ multum derogabant perfectioni matrimonij. Denique reduxit matrimonium ad primæuam perfectionem. Hoc in multis aliis solet euenire. Verbi gratia. Natura humana ab initio fuit creata in sua perfectione. Paulatim degenerauit per peccatum. Tandem per Christum restaurata est. Omitto similia exempla, quæ nota sunt.

CAPVT XXII.

De Zelotypia.

1.

ELOTYPJA, vt hic sumitur, frequens inter coniuges malum est, & in eo consistit, quod alter alterum de adulterio suspectum habeat. De qua lata fuit lex Mosaïca Num. 5. 14. præscribens modum inuestigandi, an mulier, quam vir suspectam habebat de adulterio, verè adultera esset, nec ne: Adulteria enim solent occultè committi, vt per testes probari non possint. Deus igitur, qui occultorum Iudex est, præscripsit hunc modum explorandi.

2. Primò, Vir suspectam uxorem ducebat ad Sacerdotem coram Tabernaculo. 2. Offerebat ibi oblationem Zelotypiæ, nempe, farinam hordeaceam, sine oleo & thure. 3. Sacerdos accipiebat aquam sanctam in vase fictili, & in eam immittebat pauxillum terræ de pavimento Ta-

Kk

bernaculi.

bernaculi. Et ista aqua, terræ permixta, vocabatur *aqua amarissima*. 4. Super hanc aquam proferebat maledictiones. 5. Discooperiebat caput mulieris & in manibus eius ponebat oblationem Zelotypiæ, id est, farinam hordeaceam. 6. Tum similiter proferebat maledictiones super mulierem, dicens: si innocens es, non nocebit tibi aqua ista amarissima, in quam maledicta congesti: si rea, subiacebis his maledictionibus: *Dominus Deus, in cuius conspectu stas, putrescere faciat femur tuum, & lumen vterus tuus dirumpatur*. Septimò, Mulier respondebat, *Amen, amen*. Octauo, Sacerdos has secundas maledictiones scribebat in libro: mox scripturam abluebat aquâ, quam habebat in vase fictili. Nonò, Farinam hordeaceam accipiebat ex manu mulieris: & partem illius adolebat, partem sibi reseruabat. Decimò, Aquam maledictam dabat mulieri bibendam. Et si erat rea, statim femore putrescente, & vtero intumescente, dirumpabatur, & sic exspirabat. Adduat Rabbini, eodem tempore, quo adultera puniebatur, diuinitus punitionem fuisse adulterum, etiam absentem, cum quo occultè peccauerat. Quod an verum sit, non satis constat.

3. Quæres 1. Quare Deus instituerit hunc modum inuestigandi adulterium? Respondeo. Quia volebat ostendere. 1. Se esse prælidem ac vindicem fidei conjugalis. 2. Se esse testem & protectorem innocentia, ne scilicet zelotypia, si nullus esset innocentia testis, gigneret in matrimonio lites, rixas, homicidia. 3. Se occulta scelera videre, manifestare, punire. 4. adulterium esse grauis

grauißimum scelus, publica pœna & confusione plectendum, vt vxores, si non amore castitatis, saltem timore pœna & confusionis in officio continerentur.

4. Quæres 2. Quid significauerint illæ ceremoniæ, quæ adhibebantur. Respondeo. Erant variæ ceremoniæ. Primò, oblatio farinae hordeaceæ sine thure & oleo. Quare sine thure? Quia thus symbolum est deuotionis & bonæ famæ. At zelotypia infamiæ plena. Quare sine oleo? Quia oleum est symbolum lenitatis & misericordiæ. At zelotypia crudelis; tum ex parte adulteræ; tum ex parte pœna, quæ illi imponitur. Secundò, Terra de pavimento sumpta, & in aquam immissa. Vtrumque vile & abiectum. Et declarat adulteram esse vilem instar lutosi pulueris, qui pedibus calcatur, iuxta illud Ecclesiastici 9. 10. *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi steruus in via conculcabitur*. Tertio, Aqua amarissima. Quorsum? Quia adultera, coram Sacerdote & populo, afficiebatur magna amaritudine animi, propter publicam confusionem. Quarto, aqua maledictionibus Sacerdotis onusta: quæ significabat, adulteram diuinis maledictionibus obnoxias esse. Quintò, caput mulieris discooperitum. Nempe, quia omnia Deo nuda & aperta sunt: Nec adulteria, quia in occulto fiunt, latere eum possunt. Vide Theodoretum q. 10.

5. Quæres 3. An etiam in Nouo Testamento sit similis modus explorandi adulteria? Respondeo. Olim inter Christianos fuit hic modus vtitatus, vt mulier, quæ erat suspecta de adulterio,

probaret suam innocentiam tangendo ferrum candens. Et si adureretur à ferro candente, habebatur adultera; sin minus, innocens. Verum cum talis probatio seu purgatio non sit à Deo instituta, merito à Canonibus damnata est (cap. Omnibus, & cap. Consulisti 2. quæstione 4.) Vide Martinum Delrium libro quarto de Magia, capite quarto.

CAPVT XXIII.

De Libello Repudiij.

ERTVM est, permissum fuisse Iudæis, vxores suas dimittere, & dare illis libellum Repudiij, iuxta illud Deuteronomij 24. 1. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, scribet libellum Repudiij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum Repudiij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino.* Hic aliqua examinanda sunt. 1. Quo sensu permissum fuerit Iudæis, dimittere seu repudiare suas vxores? An ita, vt dimittendo non peccarent? An verò, vt peccarent quidem, sed lege non punirentur? 2. quibus de causis licuerit vxores dimittere

mittere seu repudiare? 3. quæ ceremoniæ adhiberi soleant? & quæ fuerit formula verborum, qua libellus Repudiij scribebatur? 4. An sicut viri poterant repudiare vxores, ita vicissim vxores poterint repudiare viros?

QVÆSTIO I.

Quo sensu permissum fuerit Iudæis vxores dimittere?

1. **M**ulti putant, non fuisse licitum Iudæis dimittere, seu repudiare suas vxores; sed solum permissum, vt impunè facerent, ad maius malum euitandum. Ita Magister in 4. dist. 33. Bonauentura & Richardus ibidem, ac nonnulli alij. Et iuxta hanc sententiam peccabant Iudæi dimittendo suas vxores, nec matrimonij vinculum dissoluebatur: ac proinde, si vxores acciperent novos maritos, non erat nouum matrimonium, sed adulterium.
2. Probatur I. Quia loco citato (Deut. 24.) dicitur, mulierem repudiatam, si alteri nupserit, fieri pollutam & abominabilem coram Deo; quia scilicet nubendo alteri, committit adulterium. Quod etiam repetitur Ierem. 3. 1. his verbis: *vulgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum; nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta & contaminata eris mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Secundò, quia repudium fuit Iudæis permissum propter duritiam cordis eorum.